

De weekdieren van de schorren van het Schelde-estuarium

Liesbet Bruyndoncx,

Kurt Jordaens

& Patrick Meire

Het voorkomen van weekdieren (slakken, zeenaaktslakken en tweekleppigen) wordt door een hele reeks abiotische (bijv. temperatuur, vochtigheidsgraad, bodemsamenstelling, substraat, pollutie,...) en biotische (bijv. voedselaanbod, predatoren, concurrentie,...) factoren bepaald. Op de schorren spelen hiernaast ook het zoutgehalte en de overstromingsdynamiek een belangrijke rol in het voorkomen van slakken en tweekleppigen (Bruyndoncx, 1999).

Een dertigtal soorten weekdieren worden regelmatig op de schorren langsheen de Schelde waargenomen; een groot aantal soorten behoort tot de buikpotigen (Gastropoda), de grootste groep binnen de weekdieren. De zoute, brakke en zoete schorren worden gekenmerkt door een specifieke soortensamenstelling die sterk afhankelijk is van het zoutgehalte.

De schorren in het mariene gedeelte van het estuarium zijn dan wel soortenarm maar herbergen een aantal zeer specifieke soorten: twee amfibische zeenaaktslakjes (*Limapontia depressa* en *Alderia modesta*), wadslakjes (*Hydrobia* sp.), Gray's kustslak (*Assimineea grayana*) en het Muizenootje (*Myosotella myosotis*) (foto 1) (Dumoulin, 1989). In de brakwaterzone heersen sterk wisselende levensomstandigheden zoals grote schommelingen in het zoutgehalte, welke weerspiegeld worden in een zeer soortenarme weekdierfauna. Enkel Gray's kustslak en Muizenootje kunnen in deze stress-situatie overleven (Gittenberger et al., 1998). Deze soorten kunnen echter zeer talrijk zijn: voor Gray's kustslak lopen de schattingen op tot 40000 individuen per m² (Dumoulin, 1989)! Het Schor van Doel herbergt de meest inlandse populatie van het in België zeldzame Muizenootje; van deze soort kennen we maar drie andere Belgische populaties, allen gesitueerd aan de kust.

De zoetwaterschorren kennen de grootste soortenrijkdom: ten minste 27 soorten zijn er algemeen. In dit gedeelte bestaat er een negatief verband tussen het zoutgehalte en de soortenrijkdom van een schor: het aantal soorten neemt toe naarmate het water zoeter wordt. De hoogtegadiënt op de zoetwaterschorren zorgt voor verschillen in overstromingsdynamiek en bijgevolg ook voor verschillende vegetatietypes. Hoe frequenter een schor overstromt, hoe minder soorten er waargenomen worden. Op enkele soorten na zijn de verzamelde weekdieren immers landslakken die weliswaar de voorkeur

5 mm

Het zeldzame Muizenootje (*Myosotella myosotis*) kan grote zoutschommelingen overleven.

geven aan een vochtig habitat, maar slechts korte periodes van overspoeling kunnen verdragen. Als speciale soort vermelden we de Oeverloofslak (*Perforatella rubiginosa*) (p. 71); andere, algemeen voorkomende landslakken, zijn o.a. de Donkere glimslak (*Zonitoides nitidus*), de Akker-raardslak (*Deroceras reticulatum*) en de Gewone barnsteenslak (*Succinea putris*).

Op de laagstgelegen, zeer vochtige delen met een hoge overstromingsfrequentie, leven ook enkele zoetwatermollusken, waaronder de Poelslak (*Lymnaea* sp.), de Jenkins' waterhoren (*Potamopyrgus antipodarum*) en de Scheve erwtenmossel (*Pisidium subtruncatum*). Deze laatste soort, die tot de groep van de tweekleppigen (Bivalvia) behoort, is zeer zeldzaam in de Zeeschelde (Adam, 1947).

De schorren langs de Schelde herbergen dus dankzij de talrijke biotootypes verschillende lokaal bedreigde of zeldzame weekdieren. Een aantal schorrenbewoners wordt op de Rode Lijst van de Vlaamse Landslakken vermeld onder de categorie "Kwetsbaar": o.a. de Grote spoelhorren (*Balea baplicata*) en het Tolslakje (*Euconulus fulvus*), of onder de categorie "Zeldzaam": de Heesterslak (*Arianta arbustorum*) en de Oeverloofslak (pers. mededeling H. van Loen).

Literatuur

Adam, W., 1947. Révision des Mollusques de la Belgique. I Mollusques terrestres et dulcicoles. Mémoires du Musée royal d'Histoire naturelle de Belgique, 106.

Bruyndoncx, L., 1999. Synecologische studie van de malacofauna van de schorren van de Zee- en Westerschelde. Licentiaatsverhandeling, Universitaire Instelling Antwerpen.

Dumoulin, E., 1989. Overzicht van de brakwatermollusken van België. In: Verhandelingen van het symposium "Invertebraten van België", Brussel: 87-94.

Gittenberger, E., A.W. Janssen, W.J. Kuijper, J.G.J. Kuiper, T. Meijer, G. van der Velde & J.N. de Vries, 1998. De Nederlandse zoetwatermollusken. Recente en fossiele weekdieren uit zoet en brak water. Nederlandse Fauna 2. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden/ KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Lic. L. Bruyndoncx
K.B.I.N.
Vautierstraat 29
B-1000 Brussel
email: liesbetb@uia.ua.ac.be

Dr. K. Jordaens
R.U.C.A., Evolutionaire Biologie
Groenenborgerlaan 171
B-2020 Antwerpen
email: jordaens@ruca.ua.ac.be

Prof.dr. P. Meire
Universitaire Instelling Antwerpen (UIA)
Departement Biologie,
Universiteitsplein 1
B-2610 Wilrijk